

เจ้าแม่กวนอิม: พัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนสุนทร
นนท์ในบ้าน ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง*
GUANYIN: THE BACKGROUND OF FAITH AND RITUAL'S OF BAN-
SUNTHORN COMMUNITY YAN TA KHAO SUB-DISTRICT YAN
TA KHAO DISTRICT TRANG PROVINCE THAILAND

เพชรวารารณ์ กอบกิจ

Petchwaraporn Kobkit

เชษฐา มุหะหมัด

Chettha Muhammad

บุญยิ่ง ประทุม

Boonying Pathum

อุดมศักดิ์ เดโชชัย

Udomsak Dechochai

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: udomsak_dec@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม 2) ศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมของชุมชนสุนทรนนท์ในบ้าน ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวกับในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม จำนวน 15 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และนำเสนอข้อมูลในเชิงการพรรณนา ผลจากการศึกษา พบว่า 1) พัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ความเชื่อเรื่องนี้ เป็นความเชื่อส่วนบุคคล เกิดความเชื่อในกรณีเจ้าแม่กวนอิมประทับทรง เพื่อรักษาคนไข้ ทำนายดวงชะตา ความเชื่อเรื่องคนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมห้ามกินเนื้อวัว 2) สภาพปัญหาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ในยุคที่มีความเจริญของระบบการรักษาทางแพทย์เป็นปัญหาต่อการพึ่งพาเจ้าแม่กวนอิมล

*Received 2 December 2021; Revised 26 December 2021; Accepted 28 December 2021

ดลง ขาดความสนใจในการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้ครอบครัวเกิดการขัดแย้ง การรักษาศิลที่เคร่งครัดทำให้ผู้ที่นับถือยากต่อการปฏิบัติ 3) แนวทางการส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ด้านจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้อื่นรู้จักคิด มีสติ เพื่อไม่ตกเป็นทาสของความหลงผิด ด้านการสืบทอด เผยแพร่ให้กับกลุ่มคนใกล้เคียง ปลุกฝังให้คนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญ ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว คำนึงถึงความรู้สึกของคนในครอบครัวเป็นหลัก ด้านสังคม ส่งเสริมให้คนในสังคมเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมมากขึ้น

คำสำคัญ: เจ้าแม่กวนอิม, พัฒนาการความเชื่อ, พัฒนาการพิธีกรรม, ชุมชนสุนทรนนท์ใน บ้านย่านตาขาว จังหวัดตรัง

Abstracts

The purposes of this research were to study the background of faith and Ritual's about Guanyin of Ban-Sunthornon Community. Study to The problem of Beliefs and Ritual's about Guanyin of Ban-Sunthornon Community. And study to Guidelines for promoting Beliefs and Ritual's about Guanyin of Ban-Sunthornon Community Yan Ta Khao Sub-District Yan Ta Khao District Trang Province Thailand. Using qualitative research methodology. The research found that 1. Develop your Beliefs and Rituals about Guanyin found that the Background of faith about Guanyin Elders told a legend about Guanyin that Guanyin was Originally the daughter of the City Lord of the Qing Lin Kingdom. She was a beautiful woman that was a target for all princes, But she did not wish to have a mate. Until the cause of being deported from the city Still, he was always threatened by his father. Until the father fell seriously ill and incurable. Her daughter knew the above. Therefore relinquished both eyes and arms To be used as a medicine for the treatment of the father until recovering from the illness She is therefore called a person of mercy, selflessness and gratitude until the respect and faith of the general public. Even Ban-Sunthornon Community has been influenced by belief and inherited until the present time 2. The problems Beliefs and Rituals about Guanyin found that 1) In the age of prosperity, the modernization of the medical system has been a problem that has decreased dependence on Guanyin. 2) Lack of interest in inheritance from generation to generation 3)

Different belief systems may lead to family conflicts and less family relationships 4) As a result of the strict precepts of Guanyin, which is often difficult to follow. 3. Guidelines for promoting Beliefs and Rituals about Guanyin found that 1) The promotion of the psyche Family institutions should be promoted to build relationships or seek out family activities. 2) Promotion of succession Should start by spreading it to people near you And gradually spread to the outside group And cultivate ideas for future generations to recognize the importance. 3) Promote family relationships. The feelings of the family must be considered primarily. 4) Social promotion. Should encourage people in society to share and learn On issues related to beliefs and rituals more.

Keywords: Guanyin, Background of faith, Background of Ritual, Ban-Sunthornon Community Yan Ta Khao Sub-District Yan Ta Khao District Trang Province Thailand

บทนำ

เจ้าแม่กวนอิมเป็นที่นับถือมากที่สุดของชาวจีนในไทย หรือแม้แต่ชาวไทย และชาวจีนแต่จีวเรียกขนานนามของพระนางว่า กวนซีอินผ่อสัก หรือพระโพธิสัตว์กวนอิม บ้างก็กล่าวว่าพระโพธิสัตว์องค์นี้ถูกสร้างขึ้นมา ไม่ได้มีตัวตนอยู่จริง แต่เมื่อมีผู้มากราบไหว้บูชามากมาย จึงพยายามผูกเป็นเรื่องให้เข้ากับประวัติศาสตร์จีน แต่มีเรื่องเล่าถึงความเป็นมาเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย กล่าวถึงการเป็นพระธิดาของพระราชาองค์หนึ่ง อยู่ในประวัติศาสตร์จีน พระนางนั้นเดิมเป็นพระธิดาของพระเจ้าเมี่ยวจวง ทรงพระนามว่า เมี่ยววชาน ทรงฝึกฝนในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ไม่ยอมเข้าสู่พิธีอภิเษกสมรสตามพระราชประสงค์ของพระบิดา ต่อมาได้เทพทางศาสนาเต๋า คือ เทพไท่ไปซิงจวินชี้แนะ จึงได้บำเพ็ญบารมีจนตรัสรู้เป็นพระโพธิสัตว์ ทางศาสนาเต๋าริเรียกขนานพระนามว่า “ฟี่ลั่วตั้งเทียนตี้หวาง” หรือ “หยวนทงมู่จ้ายเทียนจุน” พระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นที่นับถือของชาวจีนมาก และด้วยศาสนาพุทธและศาสนาเต๋าล้วนเข้าไปสู่วิถีชีวิตของชาวจีนอย่างแยกกันไม่ออก พระโพธิสัตว์กวนอิมของศาสนาพุทธจึงกลายเป็นเทพของศาสนาเต๋ไปด้วย เจ้าแม่กวนอิมแท้จริงแล้ว คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ที่มีรูปร่างเป็นชายสง่างาม สามารถพบเห็นรูปจำลองได้หลายองค์ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นศิลปะสมัยศรีวิชัย นอกจากนี้ในศิลปะเขมร และศิลปะจีนในช่วงแรก พระโพธิสัตว์องค์นี้ก็มีรูปร่างเป็นชายหรือในประเทศจีนช่วงแรก (ศูนย์การสื่อสารนานาชาติแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

พระโพธิสัตว์กวนอิมหรือเจ้าแม่กวนอิม เดิมเป็นเทพธิดาซึ่งต้องการช่วยปลดปล่อยทุกข์ภัยแก่มวลมนุษย์ในชาติสุดท้าย จึงจุติลงมายังโลกมนุษย์ นามว่า “เจ้าหญิงเมี่ยวซ่าน” เป็นพระราชธิดาองค์เล็กของกษัตริย์แห่งอาณาจักรซิงหลิง พระนามว่า พระเจ้าเมี่ยวจวง กับพระนางเซียวหลิน มีพระพี่นาง 2 พระองค์ คือ เจ้าหญิง เมี่ยวอิม และเจ้าหญิงเมี่ยวหยวน ในเยาว์วัยเจ้าหญิงเมี่ยวซ่าน ทรงเป็นพุทธมามกะ รู้ลึกซึ้งในหลักธรรมและบำเพ็ญภาวนา เพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลาย และเจ้าหญิงเมี่ยวซ่าน ทรงได้ออกบวชในวันที่ 19 เดือน 9 แต่พระเจ้าเมี่ยวจวงไม่เห็นด้วย จึงบังคับให้เลิกราชบุตรเขย เพื่อจะได้สืบทอดราชบัลลังก์ต่อไป แต่เจ้าหญิงเมี่ยวซ่านทรงไม่สนเรื่องลาภ ยศ อันจอมปลอม ถึงแม้จะถูกบิดา แต่พระองค์ก็ไม่เคยนึกโกรธเคือง ต่อมาเจ้าหญิงสามพระองค์ได้ถูกขับไปทำงานหนักในสวนดอกไม้ ทั้งนี้เพื่อให้ทรมานและเปลี่ยนความตั้งใจ แต่ก็มีเหล่ารุกขเทวดามาช่วยทำแทนให้ทั้งหมด เมื่อพระเจ้าเมี่ยวจวงเห็นว่าไม่ได้ผล จึงรับสั่งให้หัวหน้าแม่ชีนำเจ้าหญิงทั้งสามไปอยู่ที่วัดนกยูงขาว และให้อาณาของแม่ชีทั้งวัดมอบให้เจ้าหญิงเมี่ยวซ่านทำพระองค์เดียว แต่พระองค์มีพระทัยเด็ดเดี่ยว ไม่เกี่ยงงานการต่าง ๆ ก็มีเหล่าเทพารักษ์มาช่วยทำแทนให้อีก (สุทิน ทองสีเหลือง, 2539)

ในปัจจุบันพิธีกรรมการเข้าทรงเป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่ก่อเกิดมาจากความเชื่อความศรัทธาเป็นพิธีกรรมที่ถือได้ว่ามีอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว แม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เทคโนโลยีจะก้าวล้ำสมัยขนาดไหน แต่พิธีกรรมที่ว่านี้ก็ยังคงอยู่คู่กับคนในสังคมไทยเหมือนกับคนในสังคมไทย มีความเชื่อที่ฝังรากลึกในเรื่องของทัศนคติความเชื่อดั้งเดิมอย่างนี้อยู่มาก จะด้วยเพราะสาเหตุใดก็แล้วแต่ที่ยังคงให้พิธีกรรมนี้ยังคงสืบทอดอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ ร่างทรงส่วนใหญ่มีอิทธิพลตามตำนานเล่าขาน ประวัติศาสตร์ยาวนานที่สั่งสมสืบทอดกันมาหรือมาจากวรรณคดีต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงโด่งดังและเป็นที่ชื่นชอบของผู้คนในสังคม พิธีกรรมการเข้าทรงซึ่งถือว่าพิธีกรรมด้านเวทมนต์ไสยศาสตร์ที่ส่วนทางกับกระแสสังคมในยุคปัจจุบันทำให้ผู้คนนับถือและศรัทธาได้ ซึ่งน่าจะเป็นเพราะความเชื่อที่ฝังรากลึกของคนไทย ในเรื่องของความศรัทธาซึ่งเป็นเรื่องที่ยากจะอธิบายได้ และเพราะเป็นเรื่องที่ยากจะอธิบายได้หลักทางวิทยาศาสตร์ ก็ไม่สามารถหาเหตุและผลมาอธิบายให้สอดคล้องได้จึงทำให้ความเชื่อและศรัทธาในสิ่งที่เหนือธรรมชาติยังเป็นเรื่องที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้นและไม่อาจจะทำให้คนไทยเปลี่ยนความคิดในเรื่องนี้ไปได้เลย ตราบใดที่ไม่สามารถหาคำอธิบายได้ พิธีกรรมที่ว่านี้ยังคงอยู่ในจิตใจของคนไทย และบางครั้งเมื่อหลักวิทยาศาสตร์หรือหลักความเป็นจริงต่างไม่สามารถช่วยเหลือพวกเขาได้ บุคคลบางจำพวกก็พึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นขอความช่วยเหลือในสิ่งที่ตนเองต้องการ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

ในพื้นที่ตำบลย่านตาขาวเป็นพื้นที่ที่มีผู้นับถือพระโพธิสัตว์จำนวนมาก โดยเฉพาะเจ้าแม่กวนอิมปางนั่งบนดอกบัว ทรงอยู่ในปางประทานพร เป็นปางที่เพ็งบำเพ็ญบารมีสำเร็จ พระแม่กวนอิมปางบนดอกบัวนี้ เหมาะสำหรับอธิษฐานขอพร และขอให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข นับเป็นพระโพธิสัตว์องค์สำคัญของพุทธศาสนาหายาน และมีผู้คนจำนวนมากเลื่อมใสศรัทธาในพระโพธิสัตว์องค์นี้มากมายทั่วโลก แทบในทุกทวีปก็ว่าได้ ด้วยทรงมีเมตตาต่อนกอนันต์ประการ ทรงพระกรุณาต่อสรรพสัตว์ผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ด้วยเชื่อมั่นว่าด้วยพระญาณบารมีของพระโพธิสัตว์กวนอิมจะคุ้มครองปกป้องรักษา และให้ประสบความสำเร็จในทุกประการ อีกทั้งปลอดภัยจากอุบัติเหตุทั้งหลายทั้งปวง สมหวังในสิ่งที่ตนเองพึงปรารถนา (Horoworld, 2563) ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องเจ้าแม่กวนอิม เกิดความเชื่อที่หลากหลาย และแต่ละพื้นที่มีความเชื่อไม่เหมือนกัน รวมทั้งการประกอบพิธีกรรมอาจดูเป็นเรื่องงมงาย ไม่น่าเชื่อถือ จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา พัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนสุนทรนนท์ในบ้าน ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง เพื่อจะนำไปสู่การวิเคราะห์ พัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรม สภาพปัญหาความเชื่อและพิธีกรรม และเสนอแนวทางการส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม นำผลที่ศึกษาเป็นกรณีในการประกอบพิธีกรรมที่ถูกต้องและมุมมองความเชื่อที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น ๆ ที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมของชุมชนสุนทรนนท์ในบ้าน ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมของชุมชนสุนทรนนท์ในบ้าน ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมของชุมชนสุนทรนนท์ในบ้าน ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง\

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 ท่าน โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็นกลุ่มดังนี้ ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มร่างทรงพระโพธิสัตว์เจ้าแม่กวนอิม จำนวน 1 คน ที่มีความเลื่อมใส ศรัทธา และเป็นທີ່เคารพนับถือของผู้คนในพื้นที่

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพี่เลี้ยงร่างทรงพระโพธิสัตว์เจ้าแม่กวนอิม จำนวน 3 คน โดยเลือกจากการเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดกับร่างทรงและมีความศรัทธาต่อเจ้าแม่กวนอิม

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ประกอบการพิธีกรรม จำนวน 3 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเฉพาะด้านทำพิธีกรรม

กลุ่มที่ 4 กลุ่มเตรียมอุปกรณ์ในการทำพิธีกรรม จำนวน 2 คน เนื่องจากมีความรู้ในการเตรียมอุปกรณ์ในการทำพิธีกรรม

กลุ่มที่ 5 ประชาชนในพื้นที่ที่เลื่อมใสศรัทธา จำนวน 5 คน เนื่องจากมีความเคารพนับถือ ศรัทธา และมาใช้บริการอยู่เป็นประจำ

กลุ่มที่ 6 ผู้นำศาสนา จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่ให้ความรู้ในเรื่องความเชื่อของแต่ละศาสนา

2. เครื่องมือในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็น แบบสัมภาษณ์ เป็นแนวคำถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับ พัฒนาการและลักษณะของความเชื่อ ความเป็นมา ลักษณะของพิธีกรรม และการประกอบพิธีกรรม เพื่อต้องการเก็บบันทึกข้อมูลในการวิจัยให้ตรงประเด็นมากที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ผู้วิจัยใช้วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยศึกษาและค้นคว้าพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูล และประมวลข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของเจ้าแม่กวนอิม

3.1.2 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นพัฒนาการและลักษณะของความเชื่อจะทำให้ทราบถึงความเป็นมา การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์โครงสร้างกับกลุ่มประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาและผู้นำศาสนา และนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมในพื้นที่

3.2 การศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ผู้วิจัยใช้วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ดังนี้

3.2.1 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นพิธีกรรมดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงความเป็นมา ลักษณะของพิธีกรรม การ

ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มร่างทรง มาวิเคราะห์ให้เห็นถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิม

3.2.2 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าทรงของเจ้าแม่กวนอิม ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพี่เลี้ยง กลุ่มผู้ประกอบพิธีและกลุ่มที่เตรียมอุปกรณ์ พร้อมจดบันทึกข้อมูลและทำการบันทึกเสียงเพื่อเป็นการเก็บข้อมูล

3.2.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะพิธีกรรม พร้อมการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพแบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการจำแนกข้อมูลแต่ละกลุ่มตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยวางไว้ และหลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลในเชิงการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. พัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม

พัฒนาการความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมเกิดมาตั้งแต่อดีตโดยมีพัฒนาการจากคนที่เชื่ออยู่แล้วนำไปเผยแพร่ต่อจนมีคนอื่นเชื่อและนับถือเป็นทอด ๆ มา มีจุดเริ่มต้นในอดีตเจ้าแม่กวนอิมเป็นคนธรรมดา เป็นลูกสาวของเจ้าเมืองในประเทศจีน เป็นผู้หญิงที่สวยงามจนเจ้าชายเมืองอื่นอยากได้มาเป็นคู่ครอง แต่เจ้าหญิงไม่อยากแต่งงาน จนทำให้ทะเลาะกับเจ้าเมือง (พ่อ) อย่างรุนแรงจนเจ้าหญิงถูกไล่ออกจากเมือง พ่อของเจ้าหญิงส่งทหารไปคุกคามเจ้าหญิงทุกวันเพื่อต้องการให้เจ้าหญิงกลับมาแต่งงาน แต่แล้วก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเจ้าหญิงได้ เมื่อเวลาผ่านไปเจ้าเมือง (พ่อ) ก็ล้มป่วยลงจนดวงตามือบอด และแขนขาไร้เรี่ยวแรงตามหมอมารักษาเป็นร้อยเป็นพันก็ไม่สามารถรักษาให้หายได้ จนกระทั่งเจ้าหญิงมาช่วยรักษาเจ้าเมือง (พ่อ) รักษาโดยการมอบดวงตาและแขนให้พ่อของตัวเอง เทพเจ้าได้เห็นว่าเจ้าหญิงกตัญญูและมีบุญวาสนามอบดวงตาและแขนให้เจ้าหญิง และเจ้าหญิงได้บำเพ็ญตนเองเป็นเวลานานหลายร้อยปีจนบรรลุเป็นพระโพธิสัตว์ได้ออกช่วยชาวบ้านที่ลำบาก หลังจากนั้นพ่อของเจ้าหญิงได้เห็นความดีเกิดความเลื่อมใสในตัวเจ้าหญิง ในเรื่องพัฒนาการความเชื่อเรื่องเจ้าแม่กวนอิม โดยได้มีพัฒนาการความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิม ความเชื่อเรื่องนี้ของแต่พื้นที่และแต่ละวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน ความเชื่อเป็นความเชื่อส่วนบุคคล ความเชื่อในกรณีเจ้าแม่กวนอิมประทับทรง คนที่นับถือ

เจ้าแม่กวนอิม จะเชื่อเรื่องการประทับทรง “กวนอิม” แต่คนที่ไม่นับถือเจ้าแม่กวนอิม จะไม่เชื่อเรื่องนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมการเข้าทรงอาจจะไม่เกี่ยวกับศาสนาแต่เป็นความเชื่อลัทธิชินโต ความเชื่อและความศรัทธาในเรื่องเจ้าแม่กวนอิมได้หลอมรวมกับความเชื่ออื่น ๆ ผสมผสานมายาวนาน จึงได้มีการทรงกวนอิมและเทพอื่น ๆ ให้เห็นทั่วไป ส่วนความเชื่อเรื่อง เจ้าแม่กวนอิมไม่ให้กินเนื้อวัว เกิดขึ้นมาในภายหลัง เนื่องจากการเผยแพร่ เรื่อง เจ้าแม่กวนอิม มีการนำมาเผยแพร่ เมื่อ 30-40 ปีก่อน นำเสนอว่า เสด็จพ่อของเจ้าแม่กวนอิม มาเกิดใหม่เป็นวัว เจ้าแม่จึงไม่ฉันเนื้อวัว จนทำให้ผู้ที่เชื่อและศรัทธาเชื่อเรื่องนี้กัน และเชื่อว่าคนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมห้ามกินเนื้อวัว ส่วนในเรื่องพัฒนาการพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม คือ จากความเชื่อที่ว่า การที่ท่านได้บำเพ็ญเพียร สะสมบารมี ไปเรื่อย ๆ จนได้กลายเป็นพระอวโลกิเตศวรที่มีบุญและบารมีมาก จนได้ช่วยเหลือชาวบ้านมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากที่เคยให้พร ออกโปรด (ออกเยี่ยมประชาชน) ชาวบ้านได้มีการมีบารมีสูงขึ้นจึงได้เข้าประทับร่างทรงเพื่อช่วยชาวบ้านมากขึ้น ภายหลังมีการพัฒนาเกี่ยวกับพิธีกรรม เช่น การประทับร่างทรง “กวนอิม” เพื่อประกอบพิธีกรรม หรือ การรักษาคนไข้ การทำนายดวงชะตา และการจัดงานสมโภชวันประสูติ แม่กวนอิมมหาโพธิสัตว์ โดยมีพิธีการลุยไฟ เป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นความเชื่อสืบต่อมาให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด

2. สภาพปัญหาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม

2.1 ปัญหาด้านจิตใจ

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม จะมีพิธีกรรมดังต่อไปนี้ เช่น การดูดวง รักษาคนไข้ การให้ขอพร การดูฤกษ์ยาม ซึ่งโดยรวมส่วนใหญ่จะเชื่อการทำพิธีกรรมเหล่านี้แบบไม่คิดไตร่ตรองจนกลายเป็นความงมงาย เช่น การดูดวง คนในชุมชนมักจะเชื่อในสิ่งที่ถูกทำนายจนนำไปสู่การคิดมาก

2.2 ปัญหาการสืบทอด

ความทันสมัยใหม่ด้านเทคโนโลยีและความเจริญที่ก้าวหน้าในโลกปัจจุบัน ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจและหันไปเพิ่มคุณค่าทางเทคโนโลยีแทนการเพิ่มคุณค่าทางด้านความเชื่อและพิธีกรรม เมื่อไรซึ่งคุณค่าก็นำไปสู่การไร้ซึ่งการสืบทอด

2.3 ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ความเชื่อจึงเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่ต้องใช้วิจารณญาณ เมื่อคนในครอบครัวชักจูงเข้ามาเพื่อต้องการให้สมาชิกในครอบครัวเชื่อและปฏิบัติตามย่อมถือว่าการบังคับ เพราะคนในครอบครัวย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หากขัดแย้งกันก็จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทจนเกิดเป็นปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ลดน้อยลง

2.4. ปัญหาด้านสังคม

การชักชวนผู้อื่นให้เกิดความงมงายไปในทางที่ผิด เป็นสาเหตุให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ความขัดแย้ง และความไม่พอใจ ซึ่งหลายแง่มุมจะเห็นได้ว่าไม่เพียงมีแค่ความงมงาย แต่ยังมีความแตกต่างระหว่างศาสนาจีน และศาสนาไทย เหตุเพราะแต่ละศาสนามีความเชื่อและการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน รวมไปถึงความคิดเห็น ทศนคติ และการไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน สาเหตุที่เกิดการไม่ยอมรับคือ การรับประทานอาหารเป็นต้น อาทิ เช่น ศาสนาจีนจะไม่รับประทานเนื้อวัว แต่ศาสนาไทยจะรับประทานเนื้อวัว ซึ่งข้อแตกต่างนี้ทำให้เกิดความไม่สมดุลกันภายในสังคม ชักนำไปสู่การทะเลาะและเกิดเป็นปัญหาสังคม

3. แนวทางการส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม

3.1 แนวทางการส่งเสริมด้านจิตใจ

ความเชื่อที่เกิดจากการหลงผิด การยึดติด ไม่ปล่อยวาง ควรมีแนวทางการส่งเสริมให้ผู้อื่นรู้จักคิด รู้จักมีสติ เพื่อไม่ตกเป็นทาสของความหลงผิด ความงมงาย รวมไปถึงการพูด การอธิบายให้ชัดเจนว่าควรเชื่ออยู่บนรากฐานของความเป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท

3.2 แนวทางการส่งเสริมด้านการสืบทอด

แนวทางการส่งเสริมการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมโดยเริ่มจากการเผยแพร่ให้กับกลุ่มคนใกล้ชิดและค่อย ๆ เผยแพร่ออกสู่กลุ่มคนภายนอก เพื่อมีจุดประสงค์ต้องการปลูกฝังความคิด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของความเชื่อและพิธีกรรม

3.3 แนวทางการส่งเสริมด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว

แนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ควรส่งเสริมและสนใจความรู้สึกรักของคนในครอบครัวให้มากขึ้น มีเหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ และหาเวลาว่างอยู่ด้วยกันหรือหาทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหาการเกิดการทะเลาะและการนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว

3.4 แนวทางการส่งเสริมด้านสังคม

แนวทางการส่งเสริมด้านสังคม ควรส่งเสริมให้คนในสังคมเปลี่ยนความคิดและทัศนคติ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม และสร้างการยอมรับและศรัทธา ในขณะเดียวกันก็สร้างความสามัคคีกันไม่ดูถูกเหยียดหยามเพื่อให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. พัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม

พัฒนาการความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมเกิดมาตั้งแต่อดีตโดยมีพัฒนาการ จากคนที่เชื่ออยู่แล้วนำไปเผยแพร่ต่อจนมีคนอื่นเชื่อและนับถือเป็นทอด ๆ มา โดยได้มีพัฒนาการความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิม ความเชื่อของแต่ละพื้นที่และแต่ละวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน ความเชื่อในกรณีเจ้าแม่กวนอิมประทับทรง คนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิม จะเชื่อเรื่องการประทับทรง “กวนอิม” เพื่อรักษาผู้คน และทำนายดวงชะตา ความเชื่อเรื่องเจ้าแม่กวนอิมไม่ให้กินเนื้อวัว เชื่อว่าคนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมห้ามกินเนื้อวัว ซึ่ง ศรัศกร์ วลลิโถม กล่าวว่า การทำความเข้าใจเรื่องศาสนานักเป็นมุมมองในด้านความหมาย ความสำคัญของศาสนาในลักษณะที่เป็นปรัชญา คือ เป็นเรื่องขาว ดำแต่เพียงอย่างเดียว จึงเป็นการมองเห็นศาสนาในลักษณะที่หยุดนิ่งและเป็นอุดมคติจนเปลี่ยนแปลงอะไรมิได้ แต่ในบทความนี้จะมองศาสนาในลักษณะที่เป็น การปฏิบัติจริง ๆ ของคนในสังคมเป็นสำคัญ นั่นคือ มองจากสิ่งที่มนุษย์กระทำและประพฤติ ซึ่งเป็นลักษณะที่เคลื่อนไหวและมีการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังไม่มีข้อยุติในเรื่องขาว ดำอย่างถาวร เพราะผู้คนในสังคมมีหลายกลุ่มเหล่าและมีการเปลี่ยนแปลงไปตามรุ่น อายุ สมัย เวลาในพื้นที่อันหลากหลาย โดยเฉพาะการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งไม่มีการจดบันทึกหรือการถ่ายทอดเนื้อหาและหลักธรรมไว้ชัดเจนด้วยแล้วความแตกต่างกันของคนโบราณในดินแดนประเทศไทยกับคนไทยยุคใหม่ภายใต้รัฐบาลระบอบประชาธิปไตยที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกนั้นก็คือ ศาสนาและไสยศาสตร์มีมิติทางจิตวิญญาณที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ ในขณะที่คนรุ่นใหม่ที่เชื่อในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแลเห็นเพียงมิติทางธรรมชาติหรือความสัมพันธ์กับธรรมชาติที่เป็นวัตถุธรรมเท่านั้น เชื่อที่มนุษย์ยอมสยบและเชื่อฟัง ในขณะที่ไสยศาสตร์เป็นความเชื่อที่มนุษย์คิดว่าสามารถควบคุมอำนาจเหนือธรรมชาติ และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ (ศรัศกร์ วลลิโถม, 2559) และพัฒนาการพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม คือ การที่ท่านได้บำเพ็ญเพียร สะสมบารมีไปเรื่อย ๆ จนได้กลายเป็นพระอวโลกิเตศวรที่มีบุญและบารมีมาก จนได้ช่วยเหลือชาวบ้านมาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบันมีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม คือ การประทับร่างทรง “กวนอิม” เพื่อประกอบพิธีกรรม การจัดงานสมโภชวันประสูติ แม่กวนอิมมหาโพธิสัตว์ โดยมีพิธีการลุยไฟ เป็นความเชื่อสืบต่อมาให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด ดังการศึกษาเรื่อง ม้าทรง: และพิธีกรรมของคนในชุมชนที่มีต่อร่างทรงเจ้าแม่กวนอิม กรณีศึกษา ตำบลหน้าเจ้าแม่กวนอิมบ้านนาเหนือ ตำบลปากแพรก อำเภอกงหรา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า แบบแผนพิธีกรรมของร่างทรงเจ้าแม่กวนอิม กรณีศึกษา

ตำหนักเจ้าแม่กวนอิมบ้านนาเหนือ 1) การดูดวงโชคชะตา การทำพิธีในการดูดวงโชคชะตา กับร่างทรงเจ้าแม่กวนอิม 2) การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บในปัจจุบันหาก เทคโนโลยีทางการรักษาการแพทย์ไม่สามารถรักษาได้ คนจึงหันมาพึ่งวิธีการไสยศาสตร์ (ขวัญแก้ว แสงสีดำ และคณะ, 2562)

2. สภาพปัญหาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม 2.1) ปัญหาด้านจิตใจ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมที่ขึ้นอยู่กับจิตใจ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และมีหลายหลายพิธีกรรม จนทำให้ส่วนใหญ่จะเชื่อการทำพิธีกรรมจนกลายเป็นความงมงาย 2.2) ปัญหาการสืบทอด ในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว รวมถึงด้านเทคโนโลยีที่มีความเจริญที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้ทุกคนเกิดความสนใจและเพิ่มคุณค่าทางเทคโนโลยีมากขึ้น แต่กลับลดคุณค่าทางด้านความเชื่อและพิธีกรรม เมื่อความเชื่อไม่มีคุณค่าก็นำไปสู่การไร้ซึ่งการสืบทอด 2.3) ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ความเชื่อจึงเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่ต้องใช้วิจารณญาณ และต้องการการเข้าใจ หากคนในครอบครัวไม่เข้าใจ บางครั้งทำให้สมาชิกในครอบครัวย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทำให้ขัดแย้งกันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทจนเกิดเป็นปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว 2.4) ปัญหาด้านสังคม การแนะนำให้ผู้อื่นให้เกิดความงมงาย หลงทางที่ผิด ย่อมเป็นสาเหตุทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ความขัดแย้ง และความไม่พอใจ เมื่อเกิดสิ่งเหล่านี้ ย่อมทำให้สังคมเกิดความแตกแยก ซึ่งข้อแตกต่างนี้ทำให้เกิดความไม่สมดุลกันภายในสังคม ชักนำไปสู่การทะเลาะและเกิดเป็นปัญหาสังคม ตามคำกล่าวที่ว่า ความเชื่อในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีผลต่อสภาพจิตใจและมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรม การกระทำต่าง ๆ ในทิศทางของความเชื่อนั้น เป็นสิ่งปรากฏอยู่ในกลุ่มคน และในกลุ่มพื้นที่ พลังความเชื่อมีผลต่อความศรัทธาที่มีระดับตั้งแต่ไม่มากนัก จนถึงขั้นมากชนิดที่ยอมเสียสละทุกอย่างที่มี รวมถึงยอมตายเพื่อปฏิบัติตามความเชื่อนั้น (Meebua, S. et al., 2017)

3. แนวทางการส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม 3.1) แนวทางการส่งเสริมด้านจิตใจ ควรมีแนวทางการส่งเสริมให้ผู้อื่นรู้จักคิด รู้จักมีสติ เพื่อไม่ตกเป็นทาสของความหลงผิด ความงมงาย รวมไปถึงการพูด การอธิบายให้ชัดเจนว่าควรเชื่ออยู่บนฐานของความเป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ซึ่งมีแนวทางการส่งเสริม คือ การศึกษาเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ ชุมชน สังเกต พูดคุย สรุปลงและจัดทำฐานข้อมูลด้านความเชื่อ และพิธีกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และมีการร่วมงานกันหลากหลายฝ่ายเพื่อเป็นการจัดประชุม ระดมความคิดจากผู้ที่เป็นตัวแทนหน่วยงานรัฐ และเอกชนเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ และร่วมกันเสนอแนะรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นภาคีเครือข่ายในการจัด

กิจกรรม โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล ในการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินงาน และช่วยเหลือด้านการประชาสัมพันธ์ ทำเชิงบูรณาการ เน้นการทำงานในลักษณะบูรณาการ โดยสร้างความรับผิดชอบร่วมกันตามความถนัดและขอบข่ายงานของแต่ละหน่วยงานทำ (สมเกียรติ สัจจารักษ์ และศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, 2556) 3.2) แนวทางการส่งเสริมด้านการสืบทอด แนวทางการส่งเสริมการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรม การสืบทอดหากอยากให้เกิดขึ้นความมีการทำเป็นต้นแบบ และเป็นแบบอย่าง โดยเริ่มจากการเผยแพร่ให้กับกลุ่มคนใกล้ชิดและเผยแพร่ออกสู่กลุ่มคนภายนอก มีจุดประสงค์ต้องการปลูกฝังความคิด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งแนวคิดของเทพ สงวนกิตติพันธ์ กล่าวว่า การได้รับข่าวสารต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำโบราณที่ยึดถือกันมา หรือการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นความเชื่อที่เกิดจากการกล่าวอ้างต่อ ๆ กันมา หรืออ้างถึงคำกล่าวโบราณที่เชื่อถือและยอมรับกันมา หรือใช้สื่อต่าง ๆ ในการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งสามารถโน้มน้าวให้ผู้ฟังเชื่อถือได้หรือการที่ได้ปฏิบัติสืบทอด ๆ กันมาของคนรุ่นก่อน เป็นความเชื่อที่เกิดจาก พิธีกรรม หรือการปฏิบัติที่ทำสืบทอดกันมา อาจถือเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและประเพณีทางสังคม ซึ่งสร้างให้เกิดความเชื่อในกลุ่มคนได้ง่าย และเกิดการนึกคิดเอาเองตามความรู้สึกของตน เป็นความเชื่อที่คาดเดา หรือคิดเอาเอง หรือรู้สึกไปเอง อาจจะไม่มีข้อมูลใด ๆ มาสนับสนุน (เทพ สงวนกิตติพันธ์, 2559) 3.3) แนวทางการส่งเสริมด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ควรส่งเสริมและสนใจความรู้สึกของคนในครอบครัวเป็นหลัก รู้จักเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ เมื่อเวลาตรงกันควรหาเวลาว่างอยู่ด้วยกันทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวเพื่อลดปัญหาการไม่เข้าใจ และลดปัญหาการเกิดการทะเลาะ นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว 3.4) แนวทางการส่งเสริมด้านสังคม หากคนในสังคมเดียวกันเกิดความแตกแยก ไม่เข้าใจกัน ย่อทำให้สังคมไม่สงบสุข ควรส่งเสริมให้คนในสังคมเปลี่ยนความคิดและทัศนคติ รู้จักเปิดใจพูดคุยซึ่งกันและกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมรวมถึงสร้างการยอมรับและศรัทธา และมีการสร้างความสามัคคีกันไม่ดูถูกเหยียดหยามเพื่อให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ ภัททิรา วิริยะสกุลธรณ์ กล่าวว่า พิธีกรรม ในฐานะที่เป็นการแสดงแบบหนึ่ง ก็มีองค์ประกอบการแสดงครบถ้วน ทั้งตัวละคร ฉาก การกระทำ บทเจรจาดนตรีประกอบ รวมถึงแก่นเรื่อง บ่อยครั้งที่เราพบว่าการแสดงออกทางพิธีกรรมมักมีปัจจัยด้านคุณค่าและความงามเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยขณะที่มีพิธีกรรมเกิดขึ้น ผู้เข้าร่วมย่อมตระหนักว่าตนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมนั้น ๆ แล้ว ไม่ว่าจะในฐานะผู้แสดงหรือผู้ชมซึ่งเป็นประจักษ์พยานก็ตาม แต่พิธีกรรมมิได้เกิดขึ้นเพียงเพื่อให้ความรื่นเริงบันเทิงใจเท่านั้น หากแต่พิธีกรรมมีความจริงจัง และมีความหมายบางอย่างแอบแฝงอยู่เสมอ

ยิ่งไปกว่านั้น พิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนมีเป้าหมายและโครงสร้างเชิงสังคมหรือความเป็นกลุ่มก้อนกำกับอยู่ (ภักทิรา วิริยะสกุลธรณ์, 2551)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งสรุปได้ว่า 1) พัฒนาการความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมเกิดมาตั้งแต่อดีตโดยมีพัฒนาการ จากคนที่เชื่ออยู่แล้วนำไปเผยแพร่ต่อจนมีคนอื่นเชื่อและนับถือเป็นทอด ๆ มา ในเรื่องพัฒนาการความเชื่อเรื่องเจ้าแม่กวนอิม โดยได้มีพัฒนาการความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิม ความเชื่อเรื่องนี้ของแต่พื้นที่และแต่ละวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน ความเชื่อเป็นความเชื่อส่วนบุคคล ความเชื่อในกรณีเจ้าแม่กวนอิมประทับร่างทรง คนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิม จะเชื่อเรื่องการประทับทรง “กวนอิม” แต่คนที่ไม่นับถือเจ้าแม่กวนอิมจะไม่เชื่อเรื่องนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมการเข้าทรงอาจจะไม่เกี่ยวกับศาสนาแต่เป็นความเชื่อลัทธิ ส่วนความเชื่อเรื่อง เจ้าแม่กวนอิมไม่ให้กินเนื้อวัว เกิดขึ้นมาในภายหลัง ทำให้ผู้ที่เชื่อและศรัทธาเชื่อเรื่องนี้กัน และเชื่อว่าคนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมห้ามกินเนื้อวัว และพัฒนาเกี่ยวกับพิธีกรรม เช่น การประทับร่างทรง “กวนอิม” เพื่อประกอบพิธีกรรม หรือ การรักษาคณไ้ การทำนายดวงชะตา และการจัดงานสมโภชวันประสูติแม่กวนอิมมหาโพธิสัตว์ โดยมีพิธีการลุยไฟ 2) สภาพปัญหาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม พิธีกรรมที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งโดยรวมส่วนใหญ่จะเชื่อการทำพิธีกรรมแบบไม่คิดไ้ตรองจนกลายเป็นความงมงาย ความทันสมัยด้านเทคโนโลยี ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจและหันไปเพิ่มคุณค่าทางเทคโนโลยีแทนการเพิ่มคุณค่าทางด้านความเชื่อและพิธีกรรม เมื่อไร้ซึ่งคุณค่าก็นำไปสู่การไร้ซึ่งการสืบทอด ความเชื่อแตกต่างกันทำให้ครอบครัวเกิดความไม่เข้าใจและขัดแย้งกัน ความแตกต่างม่นสังคมการชักชวนผู้อื่นให้เกิดความงมงายไปในทางที่ผิด เป็นสาเหตุให้สังคมเกิดความวุ่นวาย เพราะไม่เข้าใจ ชักนำไปสู่การทะเลาะและเกิดเป็นปัญหาสังคม และ 3) แนวทางการส่งเสริมความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิม ควรมีแนวทางการส่งเสริมให้ผู้อื่นรู้จักคิด รู้จักมีสติ เพื่อไม่ตกเป็นทาสของความหลงผิด ความงมงาย การส่งเสริมการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมโดยเริ่มจากการเผยแพร่ให้กับกลุ่มคนใกล้ชิด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของความเชื่อและพิธีกรรม ให้ความสนใจความรู้สึกของคนในครอบครัวให้มากขึ้นและเป็นหลัก ควรส่งเสริมให้คนในสังคมเปลี่ยนความคิดและทัศนคติ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม มีข้อเสนอแนะ 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย ประชาชนในพื้นที่ชุมชนสุนทรนนท์ในบ้านตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ได้เข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการพัฒนาความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมมากขึ้น 2) ข้อเสนอแนะในการทำ

วิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาคนไทยที่ไม่เชื่อในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมว่าจะมีการพัฒนาความเชื่อและพิธีกรรมในรูปแบบใดบ้าง และมีวิธีการอย่างไรบ้างต่อการพัฒนาความเชื่อและพิธีกรรมที่ถูกต้องโดยไม่เป็นที่เดือดร้อน และเหมาะสมที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). พิธีกรรมและประเพณี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ขวัญแก้ว แสงสีคำ และคณะ. (2562). ม้าทรง: และพิธีกรรมของคนในชุมชนที่มีต่อร่างทรงเจ้ามีกวนอิม กรณีศึกษา ตำบลเจ้าแม่กวนอิมบ้านนาเหนือ ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน โครงการราชภัฏวิชาการ ประจำปีการศึกษา 2562 การประชุมวิชาการระดับชาติ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562 “นักคิด นักสร้างสรรค์ พัฒนา นวัตกรรมสู่สังคม”. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- เทพ สงวนกิตติพันธุ์. (2559). ความเชื่อ. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2564 จาก https://www.stou.ac.th/offices/rdec/udon/upload/societies9_10.html
- ภัทริรา วิริยะสกุลธรรม. (2551). บทบาทสื่อพิธีกรรมในการอนุรักษ์แม่น้ำป่าสักของชาวไทยวน อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559). ศาสนาของคนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2564 จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=816>
- ศูนย์การสื่อสารนานาชาติแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). เจ้าแม่กวนอิม (กวนซื่ออิน). เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2564 จาก [http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=เจ้าแม่กวนอิม_\(กวนซื่ออิน\)](http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=เจ้าแม่กวนอิม_(กวนซื่ออิน))
- สมเกียรติ สัจจารักษ์ และศิริบุญ จงวุฒิเวศย์. (2556). แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5(1), 192-201.
- สุทิน ทองสีเหลือง. (2539). เจ้าแม่กวนอิม: พระโพธิสัตว์แห่งความเมตตาและความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- Horoworld. (2563). เปิดตำนาน “เจ้าแม่กวนอิม” เทพเจ้าแห่งความเมตตากรุณา. Retrieved มกราคม 12, 2564, from <https://today.line.me/th/v2/article/mmRXVW>
- Meebua, S. et al. (2017). Changes in The Way of Life and The Impact of Tourism on The Local Way of Kiriwong Life. Nagabut Journal Review Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, 9(1), 128-139.